

Саракуца Марія Олександрівна,

*доцент кафедри конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
кандидат юридичних наук, доцент*

Подлісняк Іван Сергійович,

*студент магістратури економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Проблеми правового регулювання міграції постали перед міжнародним правом не так давно, незважаючи на те, що сам інститут міграції існує тривалий час. Міграція обумовлюється багатьма факторами, зокрема, економічними, політичними, соціальними та іншими. На сьогоднішній день глобалізація в усіх сферах життя людства є однією з основних причин міграції.

Європейський Союз (далі – ЄС) має найбільш розвинену систему правового регулювання міграційних процесів. В рамках ЄС сьогодні прийнята і реалізується велика кількість нормативних документів, що регулюють міграцію.

Актуальною проблемою для країн – учасниць ЄС на сьогоднішній день залишається міграційний криза в Європі. За даними агентства Frontex, в 2015 році в Європу прибуло майже 2 мільйони біженців. Незважаючи на спроби ЄС вирішити цю проблему, на даний момент їх число тільки збільшується [1].

Процес імміграції представлений як позитивними сторонами (потік дешевої робочої сили), так і негативними (зростання організованої злочинності, тероризм, падіння моральної культури в країнах).

Для України міграційна політика Європи становить подвійний інтерес. По-перше, ЄС є важливим партнером нашої держави з обміну населенням, куди спрямовується численний міграційний потік. Другий аргумент на користь практичного і теоретичного значення вивчення міграційної політики ЄС пов'язаний з євроінтеграційними намірами України. Адже, крім іншого, інтеграція до ЄС передбачає досягнення відповідності європейським стандартам також і у сфері міграційного законодавства та менеджменту [2, с. 46].

Регулювання міграційних потоків до Європи здійснюється на основі національного законодавства в тісному переплетенні з законодавством Євросоюзу, Європейської конвенції про права людини і Європейською соціальною хартією [3, с. 26].

Міграційна європейська політика визначається рядом європейських угод і конвенцій. Шенгенські угоди 1985 року і 1990 року, в яких було зафіксовано скасування контролю на внутрішніх кордонах і свобода пересування по території ЄС; Маастрихтський договір 1993 року, за яким введено поняття громадянства Євросоюзу за умови наявності громадянства однієї з країн учасників. В кінці 2003 року вступила в силу єдина політика ЄС про надання притулку. Стаття 18 Хартії основних прав Європейського Союзу надає право на притулок [4, с. 69].

На додачу до цього, положення Лісабонського договору 2007 року, – а саме у пункті 2 статті 3, вказує наступне: «Союз надає своїм громадянам простір свободи, безпеки та правосуддя без внутрішніх кордонів, в рамках якого забезпечується вільне пересування осіб у взаємозв'язку з відповідними заходами з питань контролю зовнішніх кордонів, надання притулку, імміграції, а також запобігання злочинності та боротьби з цим явищем» [5].

Правові норми, що були зазначені мною вище, є обов'язковими для країн-членів ЄС та мають бути поступово імплементовані до законодавства цих держав, а адміністративна практика наближена до загальноприйнятої в Європі. Причому, успішне просування у цьому напрямі, з одного боку, є передумовою поглиблення міжнародного співробітництва, отримання фінансової та технічної допомоги, спрямованої на посилення спроможності українського уряду управляти міграційними процесами, а з другого, – умовою ширшого доступу населення України до можливостей вільного пересування Європою, тобто повноцінної присутності українців на загальноєвропейському міграційному просторі [2, с. 50].

Так, в рамках ЄС діє законодавство про права та умови в'їзду в Союз членів сімей мігрантів, студентів, науковців, висококваліфікованих фахівців. ЄС здійснює кроки щодо гармонізації режиму вільного пересування

і проживання громадян третіх країн на території держав-членів, перш за все, приймаючи директиви. Директиви виступають в якості законодавчого інструменту прямої дії і вводяться через національне законодавство. За допомогою директив реалізуються положення про повернення на батьківщину нелегальних іммігрантів, а також санкції проти підприємців, які використовують іноземну робочу силу незаконно [3].

Зокрема, 25 листопада 2003 року була прийнята Директива Ради Європейського Союзу 2003/109/ ЄС про статус громадян третіх країн, які проживають на довгостроковій основі [6].

У статті 14 Директиви йдеться, що особи, які проживають в ЄС на довгостроковій основі, мають такі ж права, як громадяни ЄС у таких сферах: право на доступ до оплачуваної і неоплачуваної роботи, умовами праці; право на освіту і профнавчання; право на соціальну допомогу і страхування в разі хвороби; право на соціальні пільги, знижки з податків і т.д.; право на доступ до всієї території відповідної держави-члена [6].

22 вересня 2003 року була прийнята Директива Ради Європейського Союзу 2003/86/ ЄС про право на сімейне возз'єднання. Разом з тим статус члена сім'ї громадянина Союзу для осіб, які є громадянами третіх країн, визначається Директивою 2004/38/ ЄС. В Директиві також розглядаються умови для короткострокового і довгострокового перебування [7].

19 липня 2013 року набула чинності Дублінська угода. Цей документ регламентує відносини між країнами ЄС при наданні притулку. Основна думка полягає в тому, що тільки одна держава, яка надала притулок, буде нести відповідальність за розгляд справи про притулок. Після прибуття в державу – член ЄС прохач повинен відправити запит про надання притулку [8].

Як було сказано вище, Євросоюз має розвинену систему правового регулювання міграційних процесів, в тому числі і заходів щодо запобігання незаконній міграції. У законодавчій базі ЄС є документи, спрямовані на пряме обмеження незаконної міграції: Директива від 28 листопада 2002 року «Про встановлення визначення для допомоги незаконному в'їзду, транзиту і перебуванню» і Рамкову угоду від 28 листопада 2002 року «Про посилення кримінально-правових стандартів з метою покарання допомоги незаконному в'їзду, транзиту і перебуванню». У них встановлені санкції за злочини, пов'язані з сприянням проникненню і перебуванню незаконних мігрантів [9, с. 179].

Певні аспекти врегулювання міграційних питань між ЄС та Україною знайшли відображення ще в Угоді про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) [10, с. 199], що набула чинності 1 березня 1998 року. Наприкінці 2001 року Україною та ЄС було погоджено План дій у галузі юстиції та внутрішніх справ.

Наступним етапом співробітництва між Україною та ЄС було погодження у лютому 2005 року спільного плану дій, в якому було встановлено перелік пріоритетів співпраці як в рамках, так і поза рамками УПС. Серед них переговори щодо спрощення візового режиму між Україною та ЄС, угоди про реадмісію. У рамках реалізації цього плану у червні 2007 р. підписано угоди між Україною та ЄС про спрощення візового режиму та про реадмісію (набули чинності з січня 2008 р.) [2, с. 50].

У липні 2017 р. Уряд України ухвалив Стратегію державної міграційної політики на період до 2025 року [11]. Це сталося через місяць після того, як українці отримали можливість подорожувати територією ЄС без віз, що великою мірою було результатом визнання значних успіхів, досягнутих державою в розбудові системи управління міграціями. Новий документ замінив Концепцію державної міграційної політики України 2011 року.

Отже, на закінчення можна зробити наступні висновки. Сьогодні перед ЄС стоять складні завдання: розробити і затвердити нові принципи і програми дій міграційної політики; встановити довгострокові цілі і пріоритети. Існуюче правове регулювання міграції та міграційна політика, проведена ЄС в останні роки, сприяли скороченню рівня незаконної міграції і згладжування міграційного кризи у всій Європі.

При цьому слід також звернути увагу на те, що остаточних рішень проблеми міграції європейські країни не виробили, що зберігає економічні та соціальні загрози для країн ЄС. Протиріччя між державами – членами ЄС в розселенні мігрантів призводять до поглиблення розколу в Європейському Союзі.

В аспекті Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, Україні також необхідно вдосконалювати національне міграційне законодавство, приводити його у відповідність міжнародним нормам та міграційної практики ЄС.

Література:

1. Frontex publishes Risk Analysis for 2016. URL: <http://frontex.europa.eu/news/frontex-publishes-risk-analysis-for-2016-NQuBFv> (дата звернення: 01.12.2019).
2. Лаба О. Напрями співпраці України та Європейського Союзу щодо міграційних питань. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1. С. 46-53.
3. Справочник по европейскому законодательству об убежище, границах и иммиграции. European Court of Human Rights [сайт]. 2014. URL: <http://goo.gl/2D9LNU> (дата звернення: 01.12.2019).
4. Синковець Н. І. Інституційно-організаційний механізм регулювання міграції в Європейському союзі. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 2(2). С. 68-72.

5. Договір про Європейський Союз : Європейський Союз; Договір, Міжнародний документ від 07.02.1992. Редакція від 13.12.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029 (дата звернення: 01.12.2019).
6. Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. *Official Journal of the European Union*. L 16. 23.01.2004. P. 44.
7. Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. *Official Journal of the European Union*. L 251. 03.10.2003. P. 12.
8. Директива 2004/38/ЄС Європейського парламенту та ради від 29.04.2004. URL: <http://eapmigrationpanel.org/ru/materials/pravogrzhdan-soyuza-i-chlenov-ih-semey-svobodno-peredvigatsya-i-prozhivat-na-territorii> (дата звернення: 01.12.2019).
9. Родіонова І. В. Пристосування міграційної політики України до вимог ЄС. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. – 2016. – № 4 (1). – С. 179-182.
10. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Ратифіковано ВРУ 10.11.1994. Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської Інтеграції: «Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом»: Парламентські слухання. К.: ВР України, 2003. С. 199.
11. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>

